

НАУКОВІ ОГЛЯДИ

DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2023-27(4)-22

УДК: 616.895.4

ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНИХ ТА ДЕПРЕСИВНИХ РОЗЛАДІВ, АСОЦІЙОВАНИХ З COVID-19, НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПАНДЕМІЇ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)

Мазур О. В., Лемешук М. В., Коваленко І. В., Потоцька І. С., Русинець Т. П.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018), Лікувально-діагностичний центр Gastro Clinic (вул. Келецька, 50Б, м. Вінниця, Україна, 21021)

Відповідальний за листування:
e-mail: evmazur999@gmail.com

Статтю отримано 17 серпня 2023 р.; прийнято до друку 28 вересня 2023 р

Анотація. Пандемія COVID-19 погіршила стан психічного здоров'я населення, зокрема зумовила підвищення рівня тривожних та депресивних розладів. Наукові погляди на причини виникнення, розповсюдженість, клінічні прояви й наслідки тривожних та депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, з перебігом часу змінювались і доповнювались. Метою нашої роботи є вивчення даних щодо тривожних та депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, на початкових етапах, в період інтенсивних проявів, а також на етапі наслідків пандемії. Нами було проведено огляд та аналіз літератури на основі бази PubMed. Під час пошуку інформації з дослідження тривожних і депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, було використано комбінації ключових слів - тривожні розлади, депресивні розлади, COVID-19. У результаті ретельного пошуку були обрані результати 34 досліджень із вказаної проблематики, виконані на різних етапах пандемії. Потреба в динамічній інформації щодо тривожних і депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, є необхідною для подальшого удосконалення та розвитку глобальної системи охорони здоров'я.

Ключові слова: тривожні розлади, депресивні розлади, COVID-19.

Вступ

Психічне здоров'я є важливою складовою частиною здоров'я та благополуччя людини. Ще до початку пандемії було доведено, що порушення психічного здоров'я призводить до негативних наслідків як на індивідуальному, так і на соціальному рівні (мікросоціальному та макросоціальному) [8, 26]. Причому тривожні та депресивні розлади займають в цьому основне місце [28, 33].

Пандемія COVID-19 стала глобальним потрясінням, порушивши багато аспектів життя людства [8]. Хоча на початкових етапах пандемії COVID-19 увага дослідників та клініцистів була зосереджена переважно на патофізіологічних аспектах дії SARS-CoV-2, відмічався також психологічний вплив стресорів [5, 16, 22, 28]. Дані щодо розповсюдженості тривожних та депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, були неповними та обмежувались дослідженнями окремих контингентів [10, 12, 31].

У період високої інтенсивності пандемії COVID-19 з'явилась значна кількість публікацій щодо різних аспектів тривожних та депресивних розладів, асоційованих з COVID-19: механізмів впливу вірусу SARS-CoV-2 на нервову систему, психологічних стресорів пандемії, клінічних проявів, розповсюдженості. Враховуючи різноманітність даних, дослідники все більше зосереджували увагу на порівнянні використаних методів виявлення психопатології [8, 30].

Із збільшенням тривалості періоду спостереження за пацієнтами, які перенесли коронавірусну хворобу, в науковій літературі все більше почали з'являтися праці, присвячені віддаленим наслідкам COVID-19, такі наслідки визначали як "постгострий або тривалий COVID-19", "довгострокові симптоми (LH) COVID-19" або "синдром після COVID-19", "постковідний синдром" [24].

Було встановлено, що після COVID-19 розвивається широкий спектр симптомів, що охоплюють усі основні системи організму [3]. Нейропсихіатричні симптоми, як прояви постковідного синдрому, становлять значну загрозу для глобальної системи охорони здоров'я [24].

Метою роботи є вивчення даних щодо тривожних і депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, на початкових етапах, в період інтенсивних проявів та на етапі наслідків пандемії.

Матеріали та методи

Проведено аналіз 34 інформаційних джерел з наукометричної бази PubMed. Пошук інформації здійснено з використанням запиту з ключових термінів: тривожні розлади, депресивні розлади, COVID-19, включено джерела з 2020 р. до 2023 р. Робота виконана як ініціативна.

Результати. Обговорення

Уже на ранніх етапах пандемії COVID-19 важливим питанням для дослідників стала оцінка впливу пандемії на психічне здоров'я, зокрема на розвиток тривожних та депресивних розладів, асоційованих з COVID-19. У цей період в низці робіт проводили аналогію SARS-CoV-2 з попередніми коронавірусами SARS-CoV і MERS-CoV, під час епідемій яких також повідомлялося про підвищену частоту тривоги та депресії [10, 28]. Але дослідники прогнозували, що наслідки впливу SARS-CoV-2 будуть більш поширеними та тяжкими, тому що попередні епідемії коронавірусів не досягали масштабів пандемії [5, 10, 20].

Оскільки на той час дані щодо тривожних та депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, були неповними, обмежувались поодинокими дослідженнями, стосувались різних контингентів та різних країн, часто в умовах карантину методом дослідження було лише телефонне опитування - показники щодо поширеності симптомів тривоги коливались у значному діапазоні - від 15,5% до 47%, щодо симптомів депресії - від 15,97% до 48,3% [6, 10, 12, 15, 16, 22, 27, 31].

Хоча на початкових етапах пандемії COVID-19 увага дослідників та клініцистів була зосереджена переважно на патофізіологічних аспектах дії SARS-CoV-2, відмічався також психологічний вплив стресорів, які можуть взаємодіяти у визначенні психопатологічного результату [5, 22]. Найбільш значимими психологічними стресорами, яких зазнало людство, були: страх перед хворобою [6, 7, 22], невизначеність у майбутньому [22], стигма [22], смерть близьких [6], травматичні спогади про важку хворобу [22], соціальна ізоляція [5, 6, 22], масовий примусовий карантин [5, 6, 13, 16, 18], самотність [6, 14], масова втрата роботи [6], фінансова незахищеність та бідність [6], слабке відчуття злагодженості [16], помилкові переконання [16]. Ці чинники розглядають як фактори ризику для психічного здоров'я [5, 22]. У той же час G. Prati et al. (2021) після проведеного метааналізу 25 статей прийшли до висновку, що психологічний вплив карантину, зумовленого COVID-19, є невеликим за масштабом і неоднорідним, а це свідчить, що карантини не мають шкідливого психологічного впливу [23].

Глобальним психологічним стресором при пандемії COVID-19 стала інфодемія [6, 25, 29]. Негативний вплив інфодемії на стан психічного здоров'я різних категорій населення в різних країнах відображено в багатьох дослідженнях [6, 9, 13, 15, 16, 17, 19, 32]. Надмірний обсяг інформації, фейкові новини та дезінформація, що розповсюджувались через Інтернет та соціальні мережі, сприяли створенню та поширенню страху та паніки [29], посилювали занепокоєння [19], збільшували кількість пацієнтів з тривогою [15, 25]. При дослідженні впливу інфодемії на працівників відділень інтенсивної терапії та невідкладної допомоги в Румунії, що було проведене I. Secosan et al. (2020), (n=126) 34% медичних працівників вказали на негативний вплив неправдивих новин на свою професійну діяльність [29]. При дослідженні J. Gao et al. (2020) (n=4872) виявлено, що вплив соціальних мереж позитивно корелював з високими шансами тривоги, поєднання депресії та тривоги [15]. Дані метааналізу 33 публікацій С.Е. Delgado et al. (2021) засвідчують, що тривога (69,7%), депресія (51,5%), стрес (36,4%) і страх (21,2%) були симптомами, пов'язаними з інфодемією [9].

Із збільшенням масиву отриманих наукових даних щодо механізмів впливу вірусу SARS-CoV-2 на нервову систему було встановлено, що поява деяких симптомів порушення психічного здоров'я може бути наслідком

інфекції [5]. Коронавіруси можуть викликати психопатологічні наслідки через пряму вірусну інфекцію центральної нервової системи (ЦНС) або опосередковано через імунну відповідь [5, 22, 31]. Однак глобальне збільшення наслідків негативного впливу COVID-19 на психічне здоров'я населення також залежить від непрямого впливу психосоціальних факторів COVID-19 [5, 29].

У період високої інтенсивності пандемії COVID-19 з'явилися численні дослідження та метааналізи, що характеризували поширеність тривожних та депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, у різних регіонах. Поширеність тривожних розладів виявлено в діапазоні від 30% до 47%, для депресивних розладів - від 27% до 38% [2, 4, 11, 20, 34]. Ці дані мають менше розбіжностей, ніж отримані на ранніх етапах досліджень.

З метою оцінити вплив пандемії COVID-19 на поширеність і тягар великого депресивного розладу та тривожних розладів у всьому світі у 2020 році дослідники COVID-19 Mental Disorders Collaborators провели систематичний огляд даних 48 досліджень. Порівняно з періодом до пандемії виявлено підвищення поширеності великого депресивного розладу (на 53,2 мільйонів випадків у всьому світі, тобто на 27,6%) і тривожних розладів (на 76,2 мільйонів випадків, тобто на 25,6%), а також встановлено, що від цих розладів в період пандемії більше постраждали жінки і молодші вікові групи населення [8, 30].

Із збільшенням масиву досліджень з метою створення загальної картини впливу пандемії на психічне здоров'я населення в цілому та на тривожні та депресивні розлади зокрема, науковці все більше зосереджували увагу на порівнянні використаних методів виявлення психопатології [8, 30]. З'ясовано, що різниця в результатах може бути пов'язана з використанням різних інструментів для досліджень, зокрема електронні анкети із самооцінкою мали меншу чутливість і специфічність, ніж шкали оцінки лікарів/спостерігачів або структуровані клінічні інтерв'ю [10, 28].

Пізніше, із збільшенням тривалості періоду спостереження за пацієнтами, які перенесли коронавірусну хворобу, метою досліджень частіше ставали віддалені наслідки COVID-19 [1, 3, 21, 24, 33]. Наявність різноманітних симптомів, тривалість яких перевищує гостру фазу COVID-19, назвали пост-COVID-синдромом (PCS) [1]. У його формуванні поєднуються біологічні та психологічні механізми - РНК SARS-CoV-2 може залишатися в тканинах мозку протягом тривалого часу, призводячи до втрати нейронів, імунні процеси можуть подовжити нейрозапалення, а соціальна ізоляція, психотравми та стійка втома також впливають на розвиток нейропсихіатричних симптомів [24].

Виявлено, що тривожні та депресивні розлади як нейропсихіатричні прояви пост-COVID-синдрому спостерігаються часто. За даними метааналізу L. Premraj et al. (2022) виявлено тривогу у 22,97%, депресію у 16,7% пацієнтів [24], P. Malik et al. (2022) виявлено тривогу/деп-

ресію у 38% [21]. Встановлено деякі особливості їхньої динаміки: нейропсихіатричні симптоми без проведення корекції з часом збільшуються, а не зникають [24], поширеність нейропсихіатричних симптомів (тривоги та депресії) значно зростала в довгостроковій перспективі (більше 6 місяців після інфікування) порівняно із середньостроковою (3-6 місяців) [24], більш стійкими психологічними симптомами були у пацієнтів віком 50 років і старше, в молодшому віці страждали переважно жінки [3].

Дані останнього дослідження L. Vamps et al. (2023), надрукованого в квітні 2023 року, щодо довгострокових наслідків COVID-19 у 474 пацієнтів (252 амбулаторних і 222 госпіталізованих) в університетській лікарні Лозанни через 1 рік після встановлення діагнозу COVID-19 вказують, що психологічні симптоми (тривожність, втома, депресія та розлади сну) можуть зберігатися протягом року і довше після інфікування [3].

Отже, на сьогодні сформована і продовжує розвиватись наукова концепція дослідження тривожних та депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, яку можна вважати по суті глобальною, тому що наразі у її створенні брала участь світова наукова спільнота, узагальнюючи практичний і науковий досвід багатьох країн світу. Цей досвід дав можливість створення ефективних стратегій лікування та профілактики COVID-19, а також вказує на потребу подальшого розвитку заходів охорони психічного здоров'я.

Список посилань - References

- [1] Anaya, J. M., Rojas, M., Salinas, M. L., Rodriguez, Y., Roa, G., Lozano, M., ... & Ramirez-Santana, C. (2021). Post-COVID syndrome. A case series and comprehensive review. *Autoimmunity Reviews*, 20(11), 102947. doi: 10.1016/j.autrev.2021.102947
- [2] Balakrishnan, V., Ng, K. S., Kaur, W., Govaichelvan, K., & Lee, Z. L. (2022). COVID-19 depression and its risk factors in Asia Pacific - A systematic review and meta-analysis. *The Journal of Affective Disorders*, 298(B), 47-56. doi: 10.1016/j.jad.2021.11.048
- [3] Bamps, L., Armenti, J. P., Bojan, M., Grandbastien, B., von Garnier, C., Du Pasquier, R., ... & Guery, B. (2023). Long-Term Consequences of COVID-19: A 1-Year Analysis. *Journal of Clinical Medicine*, 12(7), 2673. doi: 10.3390/jcm12072673
- [4] Bello, U. M., Kannan, P., Chutiyami, M., Salihi, D., Cheong, A. M. Y., Miller, T., ... & Winser, S. J. (2022). Prevalence of Anxiety and Depression Among the General Population in Africa During the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Frontiers in Public Health*, 10, 814981. doi: 10.3389/fpubh.2022.814981
- [5] Boumistrova, N. W., Solomon, T., Braude, P., Strawbridge, R., & Carter, B. (2022). Long-term effects of COVID-19 on mental health: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, 299, 118-125. doi: 10.1016/j.jad.2021.11.031
- [6] Cenat, J. M., Blais-Rochette, C., Kokou-Kpolou, C. K., Noorishad, P. G., Mukunzi, J. N., McIntee, ... & Labelle, P. R. (2021). Prevalence of symptoms of depression, anxiety, insomnia, posttraumatic stress disorder, and psychological distress among populations affected by the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Psychiatry Research*, 295, 113599. doi: 10.1016/j.psychres.2020.113599
- [7] Cikrikci, O., Çikrikci, N., & Griffiths, M. (2022). Fear of COVID-19, stress and depression: A meta-analytic test of the mediating

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Аналіз отриманих даних на різних етапах пандемії COVID-19 доводить, що пандемія призвела до збільшення тривожних і депресивних розладів, погіршення психічного здоров'я.

2. Виявлення значного впливу психологічних чинників на формування тривожних і депресивних розладів, асоційованих з COVID-19, потребує розробки психологічних втручань для збереження психічного здоров'я людей.

3. Негативний вплив масштабної інфодемії, пов'язаної з COVID-19, вказує на необхідність заходів щодо психосоціальної підготовленості населення, зокрема раціонального сприйняття інформації, отриманої з мережі інтернет, соціальних мереж.

4. На сьогодні довгострокові стійкі симптоми пост-COVID-синдрому, зокрема й тривожні та депресивні розлади, продовжують негативно впливати на якість життя, при цьому фактори ризику їхнього розвитку все ще залишаються недостатньо з'ясованими.

Підвищення обізнаності про тривожні та депресивні розлади, асоційовані з COVID-19, сприятиме формуванню більш ефективних стратегій боротьби з хворобою та її наслідками, покращенню якості життя населення та зменшенню тягаря хвороби як на індивідуальному, так і на соціальному рівнях.

role of anxiety. *Psychology and Psychotherapy*, 95(4), 853-874. doi: 10.1111/papt.12406

- [8] COVID-19 Mental Disorders Collaborators. (2021). Global prevalence and burden of depressive and anxiety disorders in 204 countries and territories in 2020 due to the COVID-19 pandemic. *The Lancet*, 398(10312), 1700-1712. Doi 10.1016/S0140-6736(21)02143-7
- [9] Delgado, C. E., Silva, E. A., Castro, E. A. B., Carbogim, F. D. C., Puschel, V. A. A., & Cavalcante, R. B. (2021). COVID-19 infodemic and adult and elderly mental health: a scoping review. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, 55, 20210170. doi: 10.1590/1980-220X-REEUSP-2021-0170
- [10] Deng, J., Zhou, F., Hou, W., Silver, Z., Wong, C. Y., Chang, O., ... & Zuo, Q. K. (2021). The prevalence of depression, anxiety, and sleep disturbances in COVID-19 patients: a meta-analysis. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1486(1), 90-111. doi:10.1111/nyas.14506
- [11] Dettmann, L. M., Adams, S., & Taylor, G. (2022). Investigating the prevalence of anxiety and depression during the first COVID-19 lockdown in the United Kingdom: Systematic review and meta-analyses. *British Journal of Clinical Psychology*, 61(3), 757-780. doi: 10.1111/bjc.12360
- [12] Dragioti, E., Li, H., Tsitsas, G., Lee, K. H., Choi, J., Kim, J., ... & Solmi, M. (2022). A large-scale meta-analytic atlas of mental health problems prevalence during the COVID-19 early pandemic. *Journal of Medical Virology*, 94(5), 1935-1949. doi: 10.1002/jmv.27549
- [13] Dubey, S., Biswas, P., Ghosh, R., Chatterjee, S., Dubey, M. J., Chatterjee, S... & Lavie, C. J. (2020). Psychosocial impact of COVID-19. *Diabetes and Metabolic Syndrome*, 14(5), 779-788. doi: 10.1016/j.dsx.2020.05.035
- [14] Gabarrell-Pascuet, A., Garcia-Mieres, H., Gine-Vazquez, I., Moneta, M. V., Koyanagi, A., Haro, J. M., & Domenech-Abella, J.

- (2023). The Association of Social Support and Loneliness with Symptoms of Depression, Anxiety, and Posttraumatic Stress during the COVID-19 Pandemic: A Meta-Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(4), 2765. doi: 10.3390/ijerph20042765
- [15] Gao, J., Zheng, P., Jia, Y., Chen, H., Mao, Y., Chen, S., ... & Dai, J. (2020). Mental health problems and social media exposure during COVID-19 outbreak. *PLOS ONE*, 15(4), 0231924. doi: 10.1371/journal.pone.0231924
- [16] Genereux, M., Schluter, P. J., Landaverde, E., Hung, K. K., Wong, C. S., Mok, C. P. Y., ... & Roy, M. (2021). The Evolution in Anxiety and Depression with the Progression of the Pandemic in Adult Populations from Eight Countries and Four Continents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 4845. doi: 10.3390/ijerph18094845
- [17] Hou, F., Bi, F., Jiao, R., Luo, D., & Song, K. (2020). Gender differences of depression and anxiety among social media users during the COVID-19 outbreak in China: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 20(1), 1648. doi: 10.1186/s12889-020-09738-7
- [18] Jin, Y., Sun, T., Zheng, P., & An, J. (2021). Mass quarantine and mental health during COVID-19: A meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 295, 1335-1346. doi: 10.1016/j.jad.2021.08.067
- [19] Jung, S., & Jung, S. (2022). The Impact of the COVID-19 Infodemic on Depression and Sleep Disorders: Focusing on Uncertainty Reduction Strategies and Level of Interpretation Theory. *JMIR Formative Research*, 6(1), 32552. doi: 10.2196/32552
- [20] Liu, C., Pan, W., Li, L., Li, B., Ren, Y., & Ma, X. (2021). Prevalence of depression, anxiety, and insomnia symptoms among patients with COVID-19: A meta-analysis of quality effects model. *The Journal of Psychosomatic Research*, 147, 110516. doi: 10.1016/j.jpsychores.2021.110516
- [21] Malik, P., Patel, K., Pinto, C., Jaiswal, R., Tirupathi, R., Pillai, S., & Patel, U. (2022). Post-acute COVID-19 syndrome (PCS) and health-related quality of life (HRQoL)-A systematic review and meta-analysis. *Journal of Medical Virology*, 94(1), 253-262. doi: 10.1002/jmv.27309
- [22] Mazza, M. G., De Lorenzo, R., Conte, C., Poletti, S., Vai, B., Bollettini, I., ... & Benedetti, F. (2020). Anxiety and depression in COVID-19 survivors: Role of inflammatory and clinical predictors. *Brain, Behavior, and Immunity*, 89, 594-600. doi: 10.1016/j.bbi.2020.07.037
- [23] Prati, G., & Mancini, A. D. (2021). The psychological impact of COVID-19 pandemic lockdowns: a review and meta-analysis of longitudinal studies and natural experiments. *Psychological Medicine*, 51(2), 201-211. doi: 10.1017/S0033291721000015
- [24] Premraj, L., Kannapadi, N. V., Briggs, J., Seal, S. M., Battagliani, D., Fanning, J., ... & Cho, S. M. (2022). Mid and long-term neurological and neuropsychiatric manifestations of post-COVID-19 syndrome: A meta-analysis. *The Journal of the Neurological Sciences*, 434, 120162. doi: 10.1016/j.jns.2022.120162
- [25] Rocha, Y. M., de Moura, G. A., Desiderio, G. A., de Oliveira, C. H., Lourenzo, F. D., & de Figueiredo, Nicolette, L. D. (2021). The impact of fake news on social media and its influence on health during the COVID-19 pandemic: a systematic review. *Zeitschrift für Gesundheitswissenschaften*, 31(7), 1-10. doi: 10.1007/s10389-021-01658-z
- [26] Rogers, J. P., Chesney, E., Oliver, D., Pollak, T. A., McGuire, P., Fusar-Poli, P., ... & David, A. S. (2020). Psychiatric and neuropsychiatric presentations associated with severe coronavirus infections: a systematic review and meta-analysis with comparison to the COVID-19 pandemic. *The Lancet Psychiatry*, 7(7), 611-627. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30203-0
- [27] Salari, N., Hosseini-Far, A., Jalali, R., Vaisi-Raygani, A., Rasoulopoor, S., Mohammadi, M., ... & Khaledi-Paveh, B. (2020). Prevalence of stress, anxiety, depression among the general population during the COVID-19 pandemic: a systematic review and meta-analysis. *Global Health*, 16(1), 57. doi: 10.1186/s12992-020-00589-w
- [28] Schou, T. M., Joca S., Wegener, G., & Bay-Richter, C. (2021). Psychiatric and neuropsychiatric sequelae of COVID-19 - A systematic review. *Brain, Behavior, and Immunity*, 97, 328-348. doi: 10.1016/j.bbi.2021.07.018
- [29] Secosan, I., Virga, D., Crainiceanu, Z. P., Bratu, L. M., & Bratu, T. (2020). Infodemia: Another Enemy for Romanian Frontline Healthcare Workers to Fight during the COVID-19 Outbreak. *Medicina (Kaunas)*, 56(12), 679. doi: 10.3390/medicina56120679
- [30] Taquet, M., Holmes, E. A., & Harrison, P. J. (2021). Depression and anxiety disorders during the COVID-19 pandemic: knowns and unknowns. *The Lancet*, 398(10312), 1665-1666. doi: 10.1016/S0140-6736(21)02221-2
- [31] Vindegaard, N., & Benros, M. E. (2020). COVID-19 pandemic and mental health consequences: Systematic review of the current evidence. *Brain, Behavior, and Immunity*, 89, 531-542. doi: 10.1016/j.bbi.2020.05.048
- [32] Wong, F. H. C., Liu, T., Leung, D. K. Y., Zhang, A. Y., Au, W. S. H., Kwok, W. W., ... & Lum, T. Y. (2021). Consuming Information Related to COVID-19 on Social Media Among Older Adults and Its Association with Anxiety, Social Trust in Information, and COVID-Safe Behaviors: Cross-sectional Telephone Survey. *Journal of Medical Internet Research*, 23(2), 26570. doi: 10.2196/26570
- [33] Zakia, H., Pradana, K., & Iskandar, S. (2023). Risk factors for psychiatric symptoms in patients with long COVID: A systematic review. *PLOS ONE*, 18(4), 0284075. doi: 10.1371/journal.pone.0284075
- [34] Zhang, S. X., Miller, S. O., Xu, W., Yin, A., Chen, B. Z., Delios, A., ... & Chen, J. (2022). Meta-analytic evidence of depression and anxiety in Eastern Europe during the COVID-19 pandemic. *European Journal of Psychotraumatology*, 13(1), 2000132. doi: 10.1080/20008198.2021.2000132

FEATURES OF ANXIETY AND DEPRESSIVE DISORDERS ASSOCIATED WITH COVID-19, ON AT DIFFERENT STAGES OF THE PANDEMIC (LITERATURE REVIEW)

Mazur O. V., Lemeshchuk M. V., Kovalenko I. V., Pototska I. S., Rysynets T. P.

Annotation. The COVID-19 pandemic has worsened the state of mental health of the population, in particular caused an increase in the level of anxiety and depressive disorders. Scientific views on the causes, prevalence, clinical manifestations, and consequences of anxiety and depressive disorders associated with COVID-19 have changed and expanded over time. The purpose of our work is to study data on anxiety and depressive disorders associated with COVID-19 in the initial stages, in the period of intensive manifestations and in the stage of the consequences of the pandemic. We conducted a literature review and analysis based on the PubMed database. When searching for information on the study of anxiety and depressive disorders associated with COVID-19, combinations of keywords were used - anxiety, depressive disorders, COVID-19. As a result of a thorough search, the results of 34 studies on this issue, performed at various stages of the pandemic, were selected. The need for dynamic information on anxiety and depressive disorders associated with COVID-19 is essential for further improvement and development of the global health care system.

Keywords: anxiety disorders, depressive disorders, COVID-19.